

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Енчо Герганов,

Департамент по когнитивна наука и психология,

Нов български университет

за дисертационния труд **ЛИНГВИСТИЧНИ ПРАВА НА ЧОВЕКА И СОЦИАЛНА
ОТГОВОРНОСТ В ЕВРОПА, НА БАЛКАНИТЕ И В БЪЛГАРИЯ** (За еколингвистичен
подход в условията на глокализация)

на доц. д-р Ангел Георгиев Ангелов от Факултета по Славянски филологии на
Софийския университет "Св. Климент Охридски".

Трудът е представен за защита с цел получаване на научната степен "ДОКТОР
НА НАУКИТЕ"

Докторската дисертация на доц. Ангел Ангелов представя задълбочено, многоаспектно и интердисциплинно изследване на твърде актуалния проблем за лингвистичните права на човека. В съвременните условия на глобализация в света все повече езици изчезват поради изчезването на техните носители или са застрашени от изчезване поради други причини. Този процес води до обедняване на езиковото разнообразие в света по подобие на обедняването на растителното и животинското разнообразие. Ако проблемите с биологичното разнообразие отдавна се квалифицират като екологични проблеми, изчезването на езици дълго време не са го отнасяли към екологията, макар че по същество това явление също е екологично. От десетина години вече се правят изследвания по тези проблеми в ново лингвистично направление, наречено еколингвистика. В дисертационното си изследване доц. Ангелов прилага еколингвистичния подход в широко обсъжданата и обществено значима проблематика, свързана с лингвистичните права на човека. В специален раздел той разглежда същността на еколингвистичния подход и очертава историческата перспектива на възникването, развитието и перспективите на еколингвистиката. Убедително аргументира тезата за социоллингвистиката като непосредствен предшественик на еколингвистиката и въвежда много сполучливото понятие *глокализация*, което е по-адекватно за описание на сложните въздействия на глобализацията върху езиците в света, отколкото самото понятие глобализация. Доц. Ангелов

прави изчерпателен преглед на изследванията по еколингвистика, като извежда съдържателни обобщения в стройни логически схеми. По проблемите за изчезването и застрашеността от изчезване на езиците той обсъжда индекса на Фишман, известен като *Степенна оценъчна междупоколенческа скала за ерозия на езиците* (Graded Intergenerational Disruption Scale – GIDS), която се състои от шест степени (шест оценъчни категории). Скалата е с висока валидност и надеждност и може да се прилага в най-различни ситуации и за решаването на най-различни изследователски задачи на еколингвистиката.

Наред с някои естествени процеси на отмиране на езици съществуват и причини, които са пряко свързани с езиковата политика на отделните държави. Тъкмо поради това доц. Ангелов се фокусира върху осигуряването на лингвистичните права на човека от международни организации, като ООН, Европейската комисия и др. Той прави панорамен преглед на множество международни документи, които са пряко свързани с езиковите права на малцинствени групи, и чрез задълбочени семантични анализи на техни текстове разкрива слабости, които пречат на ефективното им прилагане. Във връзка с езиковата политика на различните държави той прилага еколингвистични концепции за езиково планиране, които са в пълно съответствие с принципите на *глокализацията*. Разглежда и различните видове отговорности на индивид, колективи и държавни институции, както и отговорността на идеологиите за „езиковата смърт“ на малки езици. Много точна е постановката му, че „идеологиите могат съществено да повлияят върху плановете за ролята и функциите както на отделни езици и езикови разновидности, така и за ролята на универсалния код на общуване на човечеството като цяло.“ Един от големите проблеми за определяне на различните езици е свързан с точното очертаване на техните граници. Доц. Ангелов разглежда този въпрос на изключително професионално равнище, като изяснява отношенията между диалект, говор, наречие, книжовен език. Той показва с релефни примери, че в много случаи тези граници са размити и трудно може да се зададат равнища с чисти категоризации на тези основни понятия.

Друга интересна и много добре разработена в дисертационното изследване област на еколингвистиката е свързана с *диалектната жизненост* и съответно *диалектната застрашеност*. За анализ на тези процеси доц. Ангелов предлага теорията на диалектната нивелация, която е операционализирана до прякото ѝ приложение в практиката. Показана е ролята на урбанизационните фактори за диалектната нивелация и оттам за диалектната застрашеност. В рамките на разгледаните еколингвистични концепции и теории доц. Ангелов е направил оригинално съдържателно описание на еколингвистичните аспекти на балканските езици и диалекти, което е безспорен принос към българската еколингвистика.

Оригинални са и анализите на българския екологичен дискурс, в които е обхваната вълната от новите глобализационни афиксонди. Във връзка с това Ангел Ангелов дава почти изчерпателен списък на думи в българския език, получени при употребите на преформатива „еко“. С множество примери показва как глобализацията е подменила локалния културен контекст, като постоянно наблюдаващата се диграфия *кирилица/латиници* в интернет пространството, множеството случаи на подмяна на личноименната система и др.

В дисертационното изследване има съществени приноси към българската езиковедска наука. Сред тях мога да посоча следните:

- Дадени са и в много аспекти са доразвити основните положения на еколингвистиката, която е ново направление на българската лингвистика;
- Въведено е понятието *глокализация*, което отразява баланса между глобално и локално и на тази основа е направен анализ върху лингвистичните права на Балканите предимно от диахронно гледище. Пак в този контекст е проследено развитието на балканските книжовни езици в сравнителен план и са формулирани съществени проблеми, свързани с малцинствените езици;
- Направен е дискурсивен анализ на текстове по екологични теми у нас на равнище словообразуване и лексика, който обогатява съвременната българска лексикография и ще подпомогне езиковите преводи на

документи на Европейския съюз. С този анализ в българската лингвистика се въвежда новото направление *критичен анализ на екологичния дискурс*.

- С помощта на обобщаващи модели и еднозначно интерпретируеми примери е проучена и показана социалната отговорност спрямо езиковото разнообразие в национален и международен план.

В заключение ще обобща, че рецензираната докторската дисертация е задълбочено интердисциплинно изследване в областта на еколингвистиката и по-специално по проблемите на лингвистичните човешки права. Тя съдържа както оригинални приноси към теорията на еколингвистиката, така и ценни резултати от конкретни еколингвистични изследвания на Балканските езици. Използвани са нови методологически подходи в еколингвистичните изследвания. Всичко това ми дава основание да дам много висока оценка на дисертационния труд и да предложа да се даде на доц. д-р Ангел Георгиев Ангелов научната степен „ДОКТОР НА НАУКИТЕ“. Предлагам и на останалите уважаеми членове на Научното жури да гласуват за това предложение.

София, 26 март 2013 г.

Подпис:

/Проф. д-р Енчо Герганов/